

БЛАГОСЪСТОЯНИЕ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

На 27 ноември 2003 г. в Университета за национално и световно стопанство под патронажа на президента на Р България *г-н Георги Първанов* се проведе научна конференция на тема "Благосъстояние и икономически растеж при ефективно функционираща пазарна икономика". Тя беше организирана от катедра "Икономикс" и посветена на 55 години от създаването на специалност "Макроикономика" (политическа икономия) в УНСС.

Към актуалната икономическа и социална проблематика на конференцията беше проявен голям интерес. В нейната работа взеха участие над 100 преподаватели, научни работници, ветерани-политикономисти, бивши и настоящи студенти от специалността от много университети, научни институти и правителствени организации, известни и уважавани преподаватели към катедрата. Почетни гости на конференцията бяха *доц. д-р Борислав Борисов* - ректор на УНСС, *г-н Николай Николов* - секретар по социалната политика на президента на Р България, *г-н Румен Симеонов* - зам.-министър на труда и социалната политика, зам.-ректорите на УНСС *доц. д-р Стати Статев* и *доц. д-р Йордан Близнаков*.

Поздравление от името на президента на Р България *г-н Георги Първанов* към катедрата и участниците в конференцията поднесе *г-н Н. Николов*. Пожелания за ползотворна работа към конференцията бяха отправени от ректора на УНСС *доц. д-р Б. Борисов*, както и от много правителствени и научни институции - от *доц. д-р Игор Дамянов*, министър на образованието и науката, *г-жа Христина Христова*, министър на труда и социалните грижи (поднесено от *Р. Симеонов*), *ст. н. с. д-р Митко Димитров*, директор на Икономическия институт на БАН, *чл.-кор. Иван Ангелов* от ИИ на БАН. Приветствия отправиха и представители на СА "Д. А. Ценов" - Свищов, Икономически университет - Варна, ВТУ "Св. св. Кирил и Методий", Националната търговско-банкова гимназия и др.

При откриването на тържественото пленарно заседание на научната конференция *доц. д-р Трайчо Спасов* - ръководител на катедра "Икономикс" подчерта, че за 55-годишната си история специалността - отначало политическа икономия, преименувана от 1990 г. на макроикономика, е осигурила на националното ни стопанство значителен брой високо-квалифицирани специалисти. Те се реализират успешно в стопанската практика, на всички равнища в икономиката, в научната и изследователската работа. *Доц. Спасов* отбеляза, че научно-преподавателският колектив на катедра "Икономикс" осъществява обучението на студентите в съответствие с най-новите тенденции в развитието на икономическата наука. За постигането на високо равнище

на изследванията и на преподаването съществено значение има участието на колектива на катедрата в национални и международни научни форуми, в разработването на научноизследователски проекти по актуална проблематика, във връзка с които катедрата организира и провежда вече няколко конференции. Оформените научни направления по икономически растеж и макроикономическа стабилизация, ефективност и конкурентоспособност на преходната икономика, благосъстояние в условията на прехода обхващат особено широк кръг от проблеми, които са взаимно свързани. Тази конференция поставя акцент върху благосъстоянието и неговите нерешени проблеми в условията на пазарния преход в България. Като пожела ползотворна работа на участниците в конференцията, доц. Спасов изрази увереност, че те ще разкрият основните източници и ще посочат възможни пътища и средства за преодоляване на изострените социални проблеми - ниско равнище на доходи, висока безработица, масова бедност и социална несигурност.

След тържественото пленарно заседание работата на конференцията продължи със заседания в две секции: *“Макроикономическа стабилизация и устойчиво развитие”* и *“Ефективност, конкурентност, жизнен стандарт”*. В тях протече оживена и ползотворна дискусия по най-актуалните и значими проблеми на благосъстоянието и икономическата трансформация в България.

Макроикономическа стабилизация и устойчиво развитие

В първа секция се проведеха конструктивни дискусии по представените доклади, в хода на които бяха направени много и интересни изказвания. Обсъжданията се насочиха в няколко тематични направления - за икономическия растеж и устойчивото развитие, за симптомите и параметрите на макроикономическа стабилизация у нас, за социалните измерения на прехода и благосъстоянието. Участниците дискутираха по изключително широк кръг от проблеми, което им позволи да очертаят възможностите и перспективите на растежа в България, а с това и социалните тенденции.

Социалният аспект беше ясно изразен в доклада на г-н *Николай Николов* за социалната справедливост и последните промени в осигурителното законодателство. Законът за изменение и допълнение на Кодекса за задължително обществено осигуряване показва нарушаване на принципа за равенство на осигурените лица. За обосноваване на тезата, че приетите промени не провеждат пълно и докрай закрилната функция на осигурителното право, авторът коментира внимателно и убедително конкретни членове от Закона и Кодекса.

Влиянието на глобализацията върху устойчивостта на икономическия растеж беше разкрито в доклада на *проф. д-р ик. н. Стоядин Савов (УНСС)*, който фокусира вниманието върху съвременните форми на глобализацията, превръщането ѝ в идеология и извор на геостратегии, на политика за извличане на изгода от едни страни в ущърб на други. Според автора това отклонява глобализацията от принципа на всеобщност, универсалност и равнопоставеност, зарежда растежа с противоречия и го прави нестабилен.

В доклада на *доц. д-р Стати Статев (УНСС)* за социално-икономическите дисбаланси беше изследвана взаимовръзката между растежа и благосъстоянието. При относителното стабилизиране на растежа социалните показатели остават влошени, расте подходната диференциация. Като оцени постигнатите досега резултати на прехода и ги съпостави с ресурсната обезпеченост на растежа, авторът изрази опасения за предстоящо забавяне на растежа или нова рецесия у нас. Отсъствието на индикации и предпоставки за дългосрочен положителен икономически растеж не създава основа и за провеждането на добре съгласувана и премерена държавна социална политика.

Зависимостта между икономическия растеж и благосъстоянието беше анализирана и в доклада на *доц. д-р Вера Пиримова (УНСС)*. Натрупаните в периода на рецесията загуби на производство и на благосъстояние все още не са неутрализирани. Динамиката на реалните доходи и на потребителските разходи показва, че те остават на ниско равнище, структурата им не е рационализирана, което беше обвързано и с особеностите и динамиката на заетостта и безработицата. В заключение авторката изказа предположение, че реално повишаване на благосъстоянието у нас може да се очаква едва след 5-6 години, ако се поддържат сега постигнатите темпове на растеж на БВП и на индивидуалното потребление от 4% годишно.

Развитието на публичния сектор и неговото отражение върху благосъстоянието разгледа в доклада си *доц. д-р Лилия Йотова (УНСС)*. На основата на изследване на зависимостта (еластичността) на бюджетните приходи и разходи от темпа на растеж на БВП тя доказа, че те не са синхронизирани. А това е едно от условията за устойчив икономически растеж и повишаване на благосъстоянието. Доц. Йотова достигна до извода, че принципите на икономическа рационалност, приложени механично към публичния сектор, водят до нарушаване на принципа на социална справедливост.

Докладът на *доц. д-р Зоя Младенова (ИУ-Варна)* обхваща проблемите на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) и правителствената политика. За да се увеличават положителните ефекти от привличаните в страната ПЧИ е необходима дългосрочна стратегия за икономическото развитие на страната, отчитане на тенденциите на глобализация и либерализация, наличие на подходящо подготвен и адекватно опериращ човешки фактор. В тези направления доц. Младенова откри неколко неуспехи и провали у нас, а

при неадекватна политика към ПЧИ е възможно националните ресурси да се превърнат в обект на разграбване, икономиката на страната да се обрече на изостаналост, а населението - на бедност в дългосрочен период.

Докладът на доц. д-р Красимир Кунев (СА "Д. А. Ценов"-Свищов) беше съсредоточен върху основните проблеми пред инвестиционната дейност в България. Според него затруднения предизвикват недостатъчно активната кредитна дейност на търговските банки и високият лихвен процент по кредитите, забавената и неефективната приватизация, липсата на данъчни преференции при инвестиране, недостатъчно привлечени ПЧИ. При разрешаване на тези проблеми инвестициите могат да се увеличат значително, да способстват за преминаване на българската икономика от етап на възстановяване към етап на разширяване и усъвършенстване.

Проблемите на формирането и развитието на човешкия капитал анализира доц. д-р Атанас Казаков (УНСС). Той изведе редица особености на човешкия и на социалния капитал, доказва необходимостта от прилагане на интердисциплинарен подход към техните проблеми и подчерта нарастващата роля на тези форми на капитала в съвременните условия.

По-специфични аспекти на институционалните фактори на благосъстоянието разкри в доклада си доц. д-р Дянко Минчев (ПУ "А. Кънчев"). Според него несъвършената институционална среда и ниският жизнен стандарт са предпоставки за разширяване на корупцията в българското общество и икономика. Като неформална институция корупцията намалява ефективността на икономическата система, а следователно и благосъстоянието.

В няколко доклада бяха застъпени проблемите на националната иновационна система (НИС). Доц. д-р Иван Илиев (ТУ-София) очерта основни приоритети за развитието на страната в областта на внедряването на научните постижения, новите технологии и развитието на иновационния потенциал. Той разгледа тези приоритети във връзка с предстоящото членство на България в ЕС и създаването на условия за устойчив икономически растеж. Гл. ас. Красимир Керчев (УНСС) отдели по-широко място и анализира ролята на основните институционални елементи на НИС - държавата, фирмените структури, технологичните формирования, университетите. Гл. ас. Петкан Илиев и гл. ас. Венелин Бошнаков (УНСС) представиха в своя доклад резултатите от конкретен емпиричен анализ на научноизследователската и развойната дейност в Южен централен район.

На интегрирането на България в обединена Европа като фактор за повишаване на благосъстоянието и сигурността на страната акцентира в доклада си доц. д-р Емилия Георгиева (УНСС). България участва отдавна и активно в редица европейски структури (икономически,

политически, военни организации), което е едновременно и предизвикателство, и отговорност. Перспективите на страната са тясно свързани с целите и задачите на тези структури - повишаване на икономическия растеж и на благосъстоянието.

Интеграционните процеси бяха обект на анализ и в други направления. Макроикономическите показатели на страните от ЕС и прилаганата политика за стабилизиране на икономическия растеж след въвеждането на еврото разгледа *гл. ас. д-р Ваня Иванова (УНСС)*. В доклада на *гл. ас. д-р Силвия Трифонова (УНСС)* акцентът беше поставен върху еволюцията на отношенията на България с МВФ и ролята им за макроикономическата стабилизация на страната. Подобна насоченост имаше и докладът на *Калоян Симеонов*, който обхваща основни изисквания за членство в ЕС. *Докторант Светлана Желева (УНСС)* разкри регионалната политика на ЕС като фактор за повишаване на благосъстоянието във всички страни от обединена Европа. Различията в равнището на доходите в страните-членки на ЕС и процеса на доходна конвергенция в ЕС разгледа *докторант Маринела Петрова (УНСС)*.

В следващите представени доклади бяха изразени и обосновани още много други интересни становища.

Гл. ас. д-р Мария Марикина (УНСС) разкри основните характеристики на "държавата на благоденствието" и подчерта, че тя е един от възможните варианти за адекватен избор при изграждането на модел на благосъстоянието в България. *Гл. ас. д-р Елисавета Димитрова (УНСС)* коментира индекса за човешко развитие като оптимизационен критерий за благосъстоянието и заеманата от страната позиция според неговата стойност (57-о място сред общо 175 държави за 2003 г.). Връзката между финансовия сектор и благосъстоянието разгледа *гл. ас. д-р Екатерина Сотирова (УНСС)*. От анализа на доходите, покупателната способност на домакинствата и валутната субституция тя доказа, че в условията на паричния съвет депресивната тенденция в благосъстоянието в България се запазва. Като причини за недостатъчно високото благосъстояние у нас *гл. ас. д-р Хари Николов (ТУ-София)* анализира нерационалното използване на ресурсите, недоизползването на сравнителните предимства. *Гл. ас. Йорданка Икова (Аграрен университет - Пловдив)* очерта редица обезпокоителни тенденции на основата на анализ на структурата на потребителските разходи. Подходяща поляризация и предстояща тенденция към допълнително обедняване на българските домакинства изведе *ас. Игнат Тодоров (УНСС)*, който изследва връзката между отрасловите източници на растежа, структурата на доходите и на потребителските разходи.

Няколко доклада обхващаха проблемите на заетостта и безработицата. *Гл. ас. д-р Георги Маринов (ИУ-Варна)* въведе тезата, че проблемите със заетостта са с предимно организационен характер и

свързва възможните решения с оптимизиране на дейностите по контрол над работното време, либерализиране на трудовия пазар, осигуряване на временна заетост. *Гл. ас. д-р Христо Маевров (ИУ-Варна)* даде оценка на нормата на безработица, неускоряваща инфлацията. От изследването на регресията между инфлация и безработица за България тази норма е определена на 14.5% или 10.2% (при изключване на екстремалните стойности на инфлацията през 1997 г.).

Проблемите на инфлацията във връзка с благосъстоянието интерпретираха други участници в конференцията. *Гл. ас. Стела Ралева (УНСС)* изследва обусловеността на инфлацията от промените в работната заплата и в производителността на труда. Тя доказва, че високата инфлация е слабо детерминирана от тези промени, докато умерената инфлация зависи от различията между прирастите им. *Ст. ас. Татяна Иванова (ИУ-Варна)* разгледа влиянието на инфлацията върху потреблението преди и след 1997 г., като потърси проявлението у нас на ефекта на дохода - той е положителен, което е характерно за домакинства-длъжници.

Участниците изразиха становища и по други икономически и социални аспекти на прехода. *Гл. ас. д-р Мария Стоянова (УНСС)* издигна тезата, че у нас се извършва регресивна социална трансформация и се аргументира с изострените демографски проблеми, обедняването, закъснените реформи на здравното и пенсионното осигуряване. *Ст. ас. Росица Борисова (УНСС)* се спря на финансовите аспекти на категорията икономически растеж във връзка с особеностите на неговото измерване. *Ас. Александър Шиваров (ИУ-Варна)* разгледа икономическите ползи от опазването на трансгранични природни ресурси в общ план и на примера на Черно море. *Докторант Имад Ал Касем Ал Ашур (УНСС)* изведе и съпостави "производствена цена" и "социална цена", които се формират при използването на човешкия фактор в процеса на пазарна трансформация.

В няколко доклада бяха разгледани проблемите в сферата на здравеопазването. *Доц. д-р Стефан Гладилов (Медицински университет-София)* синтезира проблемите при финансирането на тази сфера в условията на пазарната реформа. В колективния доклад на *гл. ас. Жасмин Павлова (Медицински университет-София), Д. Чаръкчиев и С. Захариева (Специализирана болница за активно лечение по ендокринология, нефрология и геронтология)* беше коментирана ролята на болничните информационни системи за управление на здравните заведения. Докладът на *гл. ас. Захарина Савова и гл. ас. Жасмин Павлова (Медицински университет-София)* очерта мястото на мениджъра в управлението на тези заведения.

Анализираните в докладите и поставени на обсъждане актуални проблеми на растежа и благосъстоянието предизвикаха оживени

дискусии. С коментари и интересни въпроси към докладчиците в тях се включиха чл.-кор. *Иван Ангелов* (ИИ на БАН), проф. д-р *ик. н. Стоядин Савов* (УНСС), доц. д-р *Ат. Казаков* (УНСС), доц. д-р *Аксентия Замфирова* (ПУ "П. Хилендарски"), доц. д-р *Зоя Младенова* (ИУ-Варна), доц. д-р *Лилия Йотова* (УНСС), гл. ас. *Л. Несторов* (СА"Д. А. Ценов"-Свищов), *Кр. Симеонов* (УНСС), *Л. Рангелов* и др. Изказване на тема "Интеграция на търсенето и предлагането през информационната ера" направи ас. *Недялка Киркова* (Аграрен университет-Пловдив). Подчертан интерес предизвикаха изказванията на чл.-кор. *Иван Ангелов* и проф. д-р *ик. н. Васил Манов* (УНСС).

Изказването на чл.-кор. *Иван Ангелов* беше свързано с въпроса за устойчивостта и бъдещето на растежа у нас. Този проблем е анализиран в научна разработка на колектив от ИИ на БАН, в която като сериозен проблем за България е изведен демографският. По отношение на човешкия и социалния капитал е направен изводът, че след 10-20 години България ще бъде биологично и интелектуално обезкръвена. За икономико-екологичното ни развитие се получават противоречиви оценки, поради което в разработката се предлагат шест сценария за развитието на страната в периода до 2050 г.

В изказването си проф. д-р *ик. н. Васил Манов* постави за обсъждане въпроса чия е вината за проблемите на прехода и не се ли корени тя във високата степен на апологетика от страна на политиците. У нас има превратна представа за социалната пазарна икономика, ние нямаме нужда от благотворителна справедливост. Българските домакинства се сблъскват с много проблеми и те трябва да се атакуват комплексно, а не поединично. Има опасност от генериране и на нови проблеми предвид засилващото се чувство за обреченост на икономиката, недоверието към провежданата политика, разкъсването на връзката и съподчинеността между непосредствени и бъдещи интереси. В това отношение определена роля има и икономическата теория - тя се отдалечи от своя предмет и се затвори в черупка. Ние сме тези, които трябва да очертаят и намерят нейното истинско място.

Ефективност, конкурентност, жизнен стандарт

Участниците във втора секция на конференцията въведоха като отправен пункт на разискванията последиците за благосъстоянието, произтичащи от пазарната трансформация и откритите проблеми на ефективността и конкурентността на фирмено равнище и в други разрези на националната икономика. Поставена като основен дискуссионен проблем, връзката конкурентност - жизнен стандарт е интерпретирана задълбочено в различни аспекти. В докладите бяха изложени и обосновани различни становища, което предизвика участниците към оживени и интересни дискусии.

В първото тематично направление участниците насочиха вниманието си към теоретични и по-обща въпроси, свързани с ефективността и благосъстоянието.

В доклада на доц. д-р Трайчо Спасов (УНСС) беше издигната и доказана тезата за противоречивост на взаимовръзката между ефективност и благосъстояние в условията на пазарния преход. Моделът на пълна конкуренция се основава на икономическата свобода, създава възможности за постигане на максимален ефект от дейността и най-добро осигуряване на всички икономически субекти. Този модел авторът сравни с икономическия преход, който характеризира като процес на резки и насилствени промени, на нарушаване на принципите на изграждане на пазарен и конкурентен ред. При изключване (или ограничаване) на икономическата свобода се създава и засилва икономическата поляризация в обществото - вместо "свобода и благосъстояние" се постига "несвобода и бедност" за голяма част от обществото - за тази част, която е изключена от системата на властта и конкуренцията.

Върху връзката между принципи на свободния пазар и държава беше съсредоточен докладът на проф. д-р ик. н. Пеню Михайлов (ИУ-Варна). В съвременния несъвършено конкурентен пазар свободата е заменена от принуда, саморегулацията не може да доведе до желаните резултати, намесата на държавата се превръща в необходимост. Така саморегулацията се допълва с регулация, свободата не изчезва, но се ограничава и придобива друг характер - на свобода при избора на средствата и методите за въздействие върху пазара, на свобода в рамките на необходимост.

В доклада си доц. д-р Ивона Якимова (ИУ-Варна) изведе признаците на българския пазарен модел, като сравни основните елементи на трансформацията при прилагането на два подхода - радикален ("шокова терапия") и еволюционен (градуалистки). Авторката въведе тезата за политизация на българския преход и посочи противоречивите и предимно негативни последици от извършваната у нас честа смяна на радикални с градуалистки идеи. Неадекватността на политическия фактор и смесването на подходите към пазарната трансформация резултират във висока икономическа и социална цена на прехода - икономическо изоставане, високо равнище на бедност, ниски доходи на голяма част от домакинствата, срив в социалната инфраструктура.

Неадекватната държавна политика беше изведена като ключов проблем за постигането на конкурентоспособна икономика и благосъстояние у нас в доклада на ст. н. с. д-р Илия Балабанов (ИИ на БАН). Като приведе примери с развитието на други страни в света, авторът синтезира някои общи предпоставки за успех на радикалните обществено-икономически

преобразувания. Те обхващат различни аспекти на ефективността на държавната политика, по които се очертаха множество нерешени у нас проблеми. В заключение авторът посочи, че все още слабата ефективност и конкурентоспособност на българската икономика се дължат преди всичко на неефективната (неадекватната) работа на държавно-административната система.

Към връзката между индустриална политика и конкурентоспособност беше насочен докладът на *проф. д-р ик. н. Йосиф Илиев (УНСС)*. В него са обобщени редица неблагоприятни характеристики на българските фирми по отношение на тяхната конкурентоспособност, които се определят и от все още нестабилната тенденция на растеж в икономиката. Формирането на източници на устойчив растеж на индустрията предполага активизиране на частните фирми в областта на инвестирането и разработването на стратегии за развитие, но също и осигуряване на целева държавна подкрепа. Проф. Илиев разкри важни направления, в които да се съсредоточи индустриалната политика на българската държава, за да се стимулира инвестиционната активност на фирмите.

Докладът на *доц. д-р Соня Игнатова (ПУ "П. Хилендарски")* насочи вниманието на участниците към ролята на човешкия капитал за конкурентоспособността на българската икономика. Тенденциите в процесите на неговото формиране и натрупване у нас бяха оценени като негативни. В това отношение България изостава от другите страни от ЦИЕ, което дава основание да се очаква и намаляване на конкурентоспособността на икономиката ни. За подобряването на тези тенденции доц. Игнатова отправи редица полезни препоръки към правителствената политика.

Специфични аспекти на човешкия фактор бяха разработени в доклада на *доц. д-р Д. Караманска (ХТМУ-София)*. В съвременността нараства значението на човешкия фактор от гледна точка на ергономията и нейното развитие в т. нар. "използваема техника". Създаването на изделия, които са приемливи за потребителя по дадени ергономични критерии, увеличава ефективността и конкурентността на продуктите, а с това и на фирмите.

Второто тематично направление обхваща широка съвкупност от по-конкретни проблеми и аспекти на конкурентността, разгледани на отраслово или фирмено равнище.

В доклада си *доц. д-р Юлия Дойчинова (УНСС)* постави акцент върху многофункционалността на земеделието. Необходимостта от произвеждането на повече и по-качествени продукти трябва да е все по-тясно обвързвана с опазването на околната среда. Цените и ценовата политика при търговията с плодове и зеленчуци бяха обект на анализ в

доклада на проф. д-р и. н. *Димитър Костов* и докторант *Искра Ненчева* (ТУ-Стара Загора).

Влиянието на развитието на третичния сектор върху ефективността на икономиката разгледа в доклада си *гл. ас. Пенка Шишманова* (СА "Д. А. Ценов"-Свищов). Развитието на този сектор, който ангажира почти половината от заетото население и обхваща голяма част от инвестициите, съдържа много индикации за позитивно влияние върху икономиката в перспектива.

В много доклади беше извършен анализ на конкурентоспособността и ефективността на фирмите.

Доц. д-р дис. Цаньо Иванов (ТУ-София) постави фирменият стил като феномен на иновациите, а оттук и като условие за просперитет и успешна конкуренция на фирмите. Като решаващ конкурентен фактор авторът изведе навременното въвеждане на нови технологии. Към това трябва да е ориентиран и прилаган и фирменият стил като специфична форма на тотал дизайна.

Възможностите и предизвикателствата за българския малък бизнес, обусловени от формирането на "новата икономика", разгледа в доклада си *гл. ас. д-р Йордан Василев* (СА "Д. А. Ценов"- Свищов). *Гл. ас. Пламен Пашов* (УНСС) анализира развитието на сектора на малките и средните предприятия у нас и възможностите за повишаване на неговата конкуренто-способност, пречупени през "диаманта на М. Портър". *Гл. ас. д-р Кирил Ангелов* (ТУ-София) изведе реинженеринга, т.е. функционалното преустройство на фирмите, като съществен фактор за повишаване на ефективността и конкурентността. *Гл. ас. д-р инж. Олга Гераскова* и *ст. ас. Мина Даскалова* (ТУ-София) синтезираха възможностите за повишаване на ефективността на смесените предприятия чрез контрола и разпределението на отговорностите в тях. *Гл. ас. д-р Мария Симова* (ХТМУ-София) изведе редица проблеми на фирмената култура в химически предприятия след приватизирането им. Резултатите от приватизацията, последствията за производствената и разпределителната ефективност и за доходите изследва *ас. Мария Нейчева* (БСУ-Бургас). Конкурентоспособността на стоката и фирмата и методиката за изследването им обобщи в доклада си докторант *Ивайла Михайлова* (ТУ-Стара Загора). По-различни аспекти на ефективността и конкурентоспособността на фирмите, обвързани с теорията за степента на доверие и закона за управление на крайната цена, разкри *Момчил Добрев* (УНСС).

Докладът на *гл. ас. Мирослава Пейчева* (УНСС) изведе възможностите за осигуряване и поддържане на конкурентно предимство чрез одит на дейността по обучение на човешките ресурси. На основата на трансформационните процеси във външната търговия и новата отраслова и продуктова структура на българския износ и внос *гл. ас. Маргарита Дончева* (ПУ "П. Хилендарски"-Пловдив) очерта негативни

тенденции за доходите и заетостта у нас. *Ст. ас. Снежана Йотинска (УНСС)* разкри основните направления, в които се проявяват конкурентни предимства и недостатъци на българската икономика. Докладът на *Младен Тонев и Велислава Николаева (ВСУ "Черноризец Храбър"-Варна)* синтезира характеристики и проявления на "интелектуализацията на бизнеса".

Особен интерес предизвикаха четири доклада, разработени и представени от *студенти от специалност "Макроикономика" в УНСС. Таня Бакърджиева* обобщи проблемите на изграждането на законодателната база за пазарното преустройство и по-конкретно в областта на приватизацията и данъчните реформи. *Екатерина Пеева* разгледа конкурентоспособността и условията за ефективно функциониране на българската икономика в годините на преход, като обвърза тези проблеми с критериите за членство в ЕС. Докладът на *Звезделина Желязкова* беше насочен към връзката между ПЧИ и конкурентоспособността на българската икономика. Икономически и социални проблеми при прехода към пазарна икономика в Р Македония бяха изведени в доклада на *Сашка Атанасова*.

В докладите и дискусиите, изразените становища и направените изводи пролича загрижеността на участниците в конференцията за социалното и икономическото бъдеще на България. Специалистите подчертаха постигнатия напредък и същевременно откритоиха недокрай решените проблеми на растежа, възможностите за устойчиво развитие, конкурентоспособността на българската икономика. По отношение на синтетичните показатели на благосъстоянието те очертаха определени тенденции към подобряване, които обаче все още не показват реално повишаване на благосъстоянието. Във връзка с това бяха отправени добре обмислени препоръки към макроикономическата политика и беше подчертана необходимостта от по-решително ориентиране на българското правителство към активна и адекватна социална политика.

Доц. д-р Вера Пиримова